

Op zoek naar Albert Banjaert en zijn huis te Beverwijk (Sint Agathenkerk)

DOOR

J. ROEFSTRA

Inleiding

Tijdens een onderzoek naar de middeleeuwse kastelen in Beverwijk en Heemskerk, raakte ik gaandeweg in de ban van de zoektocht naar het kasteel van Albert Banjaert te Beverwijk. In een verhandeling over middeleeuwse ceramiek kwam ik een vergelijkbare wens – het traceren van Banjaerts woning – tegen bij J.G.N.Renaud.¹ Dit huis werd namelijk in 1204 verwoest tijdens de zogeheten Loonse oorlog. Na dit jaar lijkt ieder spoor omtrent Albert Banjaert en zijn huis te St. Agathenkerk (een oudere naam van Beverwijk) uitgewist te zijn.²

Een versterkt huis, dat misschien uit de 12de eeuw zou kunnen dateren met als einddatum het jaar 1204? Het historisch belang zal iedere archeoloog voor de middeleeuwen duidelijk zijn. Nu, na jaren van veel onderzoek, is de kennis aangaande de ontwikkelingsgeschiedenis van het middeleeuwse aardewerk dermate toegenomen dat dateringen ervan als regel geen grote problemen meer opwerpen. We zitten niet meer ongeduldig te wachten op het terugvinden van het huis van Albert Banjaert en dat is maar goed ook. Onderzoekers van het plaatselijk historisch genootschap twijfelen sterk aan de betrouwbaarheid van de gegevens. De figuur van Banjaert zelf schijnt wel bewezen, ondanks het schaarse oorkondenmateriaal. Hij is niet zo maar een fictief persoon uit een historische roman, maar heeft echt bestaan. Wel rest de vraag waar we zijn woning moeten zoeken. Zijn er nog gegevens te vinden, die een antwoord op de vragen mogelijk zouden kunnen maken?

Vroegere schrijvers over Banjaert

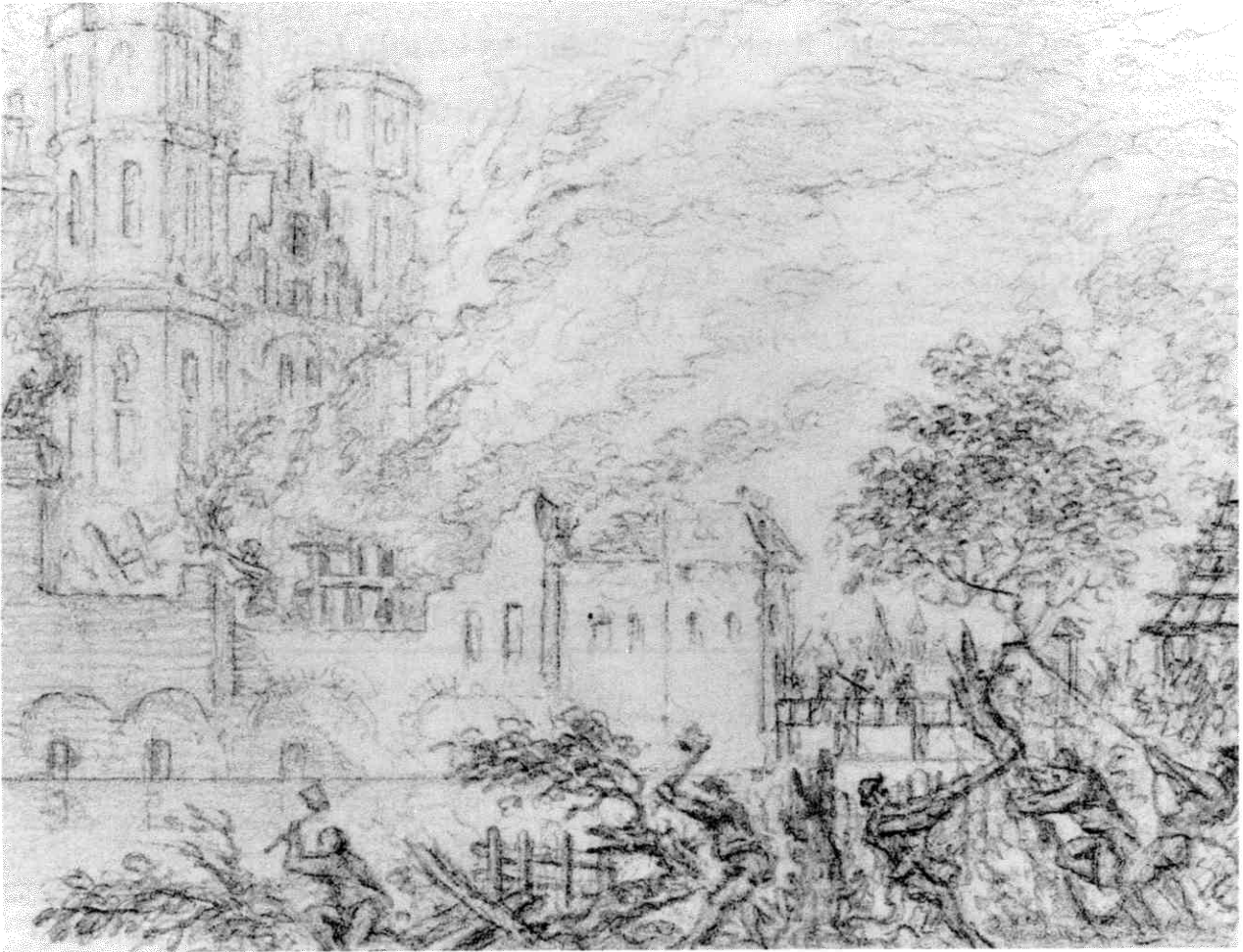
In de 18de eeuw bestond er al belangstelling voor het schimmige kasteel van Albert Banjaert. In de 'Schatkamer der Nederlandsse oudheden' geeft Ludolf Smids³ zelfs een routebeschrijving naar de plek waar dit eens gestaan zou hebben. In de romantische verhalen van Hofdijk⁴ vinden we Banjaert ook steeds weer terug. De schrijver kon echter ook niet anders doen dan de woorden van Smids overnemen ten aan-

zien van de plaatsbepaling. Tijdens een archeologisch onderzoek in de jaren '60 trof men de fundamenteën aan van het eerste landhuis Westerhout. Echter niet de fundamenteën van kasteel Banjaert. Het verhaal van Smids is slechts één van de dwaalwegen die het zoeken naar Banjaerts kasteel tot een ware zoektocht maken. Vooral na de teleurstellende archeologische onderzoeken naar de plaats die werd aangegeven door Smids, ging men er maar vanuit dat Banjaert een legende was...

In 'Het slot op den Hoef',⁵ het verhaal over strijd, romantiek en de ongelukkige Ada, gravin van Holland en haar echtgenoot graaf Lodewijk van Loon verhaalt de schrijver over Albert Banjaert die, naast Wouter van Egmond (bijgenaamd 'de Kwade'), notabene de belangrijkste medestander wordt genoemd van Willem, de latere Willem I graaf van Holland en broer van de overleden graaf Dirk VII van Holland. Bij mijn onderzoek naar Banjaert bleek al snel dat de schrijver zich grotendeels baseerde op historische feiten.

Wie was Albert Banjaert?

De eerste vermelding van een Albert Banjaert is te vinden in een grafelijke oorkonde van 28 oktober 1162.⁶ Deze oorkonde gaat over het geschil tussen de abdij van Egmond en Graaf Floris III over de kerk van Vlaardingingen. Uit de plaatsing in de getuigenrijen valt op te maken – vooral in latere oorkonden – dat hij een belangrijk leenman van de graaf geweest moet zijn. Misschien was hij één van de ridders die rond 1167 meevocht aan de zijde van Floris III in Zeeland. In ieder geval trad hij in 1167 op als getuige voor de Hollandse graaf toen in de proosdij te Brugge een verdrag betreffende de leenband met Zeeland en tevens schaderegelingen tot stand kwam, tussen Floris III en graaf Filips van Vlaanderen.⁷ In 1168 streed Albert mee tegen de Westfriezen. De laatste vermelding van Albert Banjaert is als getuige van de graaf bij een uitspraak tussen de abdij van Egmond en Dodo Berwoldzoon (van Egmond) over de

Afb. 1. De verwoesting van het kasteel van de heren van Amstel door de Kennemers, onder aanvoering van Albert Banjaert en Wouter van Egmond in 1204.
Simon Wokke (1712-1784) Gemeentearchief te Amsterdam D42665.

lage jurisdictie.⁸ Na 1174 wordt het stil rond de hoofdpersoon.

Is hij wellicht samen met graaf Floris III en diens zoon, de latere graaf Willem I van Holland, ter kruistocht gevaren in 1189? Na het beleg van de stad Akko, die in 1192 in handen van de kruisvaarders viel, werden gevoelige verliezen vermeld onder de christenen.

Graaf Willem keerde terug zonder zijn vader, die in Anthiochië aan ziekte en uitputting bezweken was.

Dat Albert Banjaert in de strijd is gevallen en in het Heilige Land begraven werd, behoort zeker tot de mogelijkheden.

Dit zou kunnen verklaren waarom hij niet in het *Necrologium Egmundense*⁹ wordt vermeld, als begraven op het kerkhof van de abdij van Egmond. Vanaf 1223 vinden we in dit Necrologium wel geregeld een lid van de familie Banjaert vermeld.

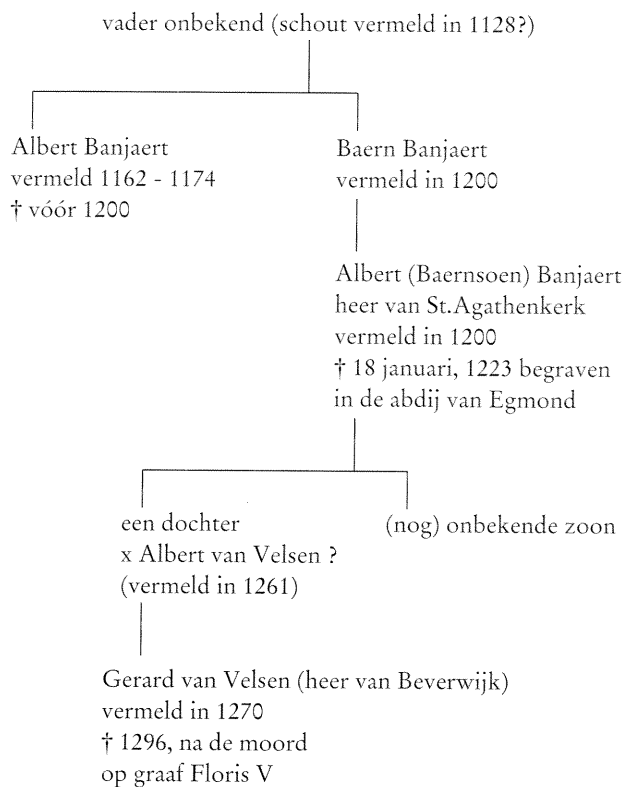
Het zal bijna 25 jaar duren voordat er weer een Albert Banjaert genoemd wordt. Die naam komt dan voor in de getuigenrijen onder een verdrag gesloten tussen graaf Dirk VII van Holland en hertog Hendrik I van Brabant op 3 november 1200 te Leuven.¹⁰

Daarnaast is hij aanwezig bij de belening van een plaatselijke tijdgenoot – Gerard van Velzen¹¹ – met de tiende van Heemskerk. Over een kasteel van Albert te Sint Agathenkerk zwijgen de bronnen nog steeds.

Voorlopige stamboom van het geslacht Banjaert.

Er zijn dus weinig gegevens te vinden betreffende het geslacht Banjaert. In de 12de eeuw werden hooggeplaatsten nog niet geregeld met een familienaam vermeld. Dit bemoeilijkt het onderzoek.

Met behulp van de weinige gegevens aangaande het geslacht Banjaert is het volgende overzichtje gemaakt:

De Albert Banjaert, die in 1162 voor het eerst vermeld werd, moet dan ongeveer zo'n twintig jaar of iets ouder geweest zijn. Dat hij in 1223 maar liefst 81 jaar of ouder geworden zou zijn lijkt onwaarschijnlijk, zeker gezien de krijgsverrichtingen tussen 1162 en 1223. Er bestaat dan ook een gat van 25 jaar vanaf 1174 tot 1200 waarin we niets vernemen over een Albert.

In 1200 wordt Albert ('Baernsoen') Banjaert weer voor het eerst vermeld. Het lijkt er dus op dat de Albert van 1162-1174 een broer heeft gehad die Baern heette. Deze kreeg een zoon en gaf hem de naam Albert. Een andere verklaring lijkt niet mogelijk. Albert (Baernsoen) Banjaert zou tezamen met Wouter van Egmond een belangrijke rol in de Loonse Oorlog (1203- 1206) spelen.

Over echtgenotes heb ik tot nu toe niets kunnen vinden. Het is mogelijk dat Albert (Baernsoen) alleen een dochter kreeg, die met een Albert van Velsen trouwde.¹² Hieruit zou men dan de conclusie kunnen trekken dat het geslacht Banjaert al in de 13de eeuw uitgestorven is. Maar dit is zeker niet het geval. Uit voorlopig onderzoek zijn een aantal namen te distilleren:

Ada Banjaert begijn overleden op 29 januari 1290, begraven op het algemene kerkhof (buurkerk) te Egmond.

Claas Banjaert Vermeld circa 1315

Catharina Banjaert vrouw van ridder Adriaan van Rietwijk, die vijf maten in Wimmenum schenkt aan de abdij van Egmond en dat jaar, 1389, overlijdt

Scey Banjaert Kastelein van Medemblik ? 1438

Dirk Banjaert Vermeld te Hoorn in 1477

Frederik Banjaert vader van Eva Banjaert circa 1500

Eva Banjaert vrouw van Adriaan van Westphalen (raadsheer hof van Holland), overleden vóór 1556

Al in de loop van de 13de eeuw zijn de nazaten van Albert (Baernsoen) Banjaert voornamelijk in West-Friesland te vinden. Leden van het geslacht van Velsen lijken Albert (Baernsoen) op te volgen als heer van Beverwijk.¹³ Gerard van Velsen – één van de moordenaars van graaf Floris V – is de bekendste geworden.

Een band van de Banjaerts met St. Agathenkerk ontbreekt na 1223.

Wapen van Banjaert

Tot nu toe is geen zegel teruggevonden met het familiewapen van het geslacht Banjaert. Volgens Rietstap¹⁴ bestonden er twee wapens. Het eerste met de drie (schapen of droogscheerders?) scharen van rood op zilver schild, maar helaas vermeldt Rietstap geen bron.

Het huis van Albert Banjaert te Sint Agathenkerk

Dat Albert een belangrijke figuur uit de omgeving van Floris III geweest zou kunnen zijn, lijkt door zijn plaats in de rangorde der getuigenrijen te worden bevestigd. Vanaf ongeveer 1162 heeft hij vermoedelijk een kasteel te St. Agathenkerk in leen gehad, dat voor het eerst en het laatst als zodanig vermeld wordt in 1204, tijdens de zogeheten Loonse oorlog. De Egmondse monnik Allinus vermeldt in de Annales Egmondensis (de jaarboeken van het klooster Egmond):

'Lodewijk echter sloeg de vleugels van zijn overwinning uit tot aan Egmond en legde de goederen van Albert [Banjaert] in de as, evenals het onder diens gezag staande dorp genaamd Sint Agatha, en het huis van Wouter [van Egmond]'¹⁵

Afb. 2. 'Gravinne Ada op de Burgt te Leyden belegerd'.
Gravure door R. Vinkels naar J. Buys 1785.
P.V. 37501 gemeentearchief te Leiden

In zijn Rijmkroniek vermeldt Melis Stoke¹⁶ foutief dat het om heer Allards huis ging. Hierdoor zou een verwarring kunnen optreden met de geslachten Egmond en Haarlem, waarin velen in de 12de eeuw deze voornaam dragen. Melis Stokes verhaal is gebaseerd op de gegevens uit de Egmondse jaarboeken.

Er is weleens verondersteld dat met Aagtdorp de buurtschap Aagtdorp nabij Schoorl in Noord-Holland werd bedoeld. Het huis Banjaert zou dan nooit in Beverwijk gestaan kunnen hebben. Het gaat echter wel degelijk om Beverwijk getuige het woord 'Sancte'. De buurtschap Aagtdorp treft men nooit aan met het predicaat Sint of Sanct.¹⁷

De plaats waar het kasteel eens gestaan zou hebben blijkt zelfs nog in de 14de eeuw bekend te zijn geweest. In het archief van de Orde van St. Jan te Haarlem bevindt zich een stuk waarin wordt gesproken over een huis 'an die geest sijde', waar op de zuidzijde, 'Aelbrecht Banyaert op ghehuset hevet'.¹⁸ Zou men hieruit mogen concluderen dat het huis van Albert Banjaert op de geest Hoflant gelegen heeft? Een

vraag, waarop we tot op heden het antwoord schuldig moeten blijven.

Welke rol speelde Albert (Baernsoen) Banjaert in de Loonse oorlog?

De Loonse oorlog (1203-1213)

Na het overlijden van graaf Dirk VII op 4 november 1203 te Dordrecht, huwelijkte zijn echtgenote Aleid van Kleef hun dochter Ada uit aan Lodewijk graaf van Loon. Dit huwelijk werd inderhaast gesloten terwijl het lijk van de graaf nog boven de grond stond.

De broer van Dirk VII, de latere Willem I, betwiste Ada het recht op de Hollandse graventoon – en met hem het grootste deel van de Hollandse adel – omdat Holland een zwaardleen was.

Lodewijk van Loon en zijn echtgenote Ada werden in dit conflict gesteund door de bisschoppen van Utrecht en Luik, de regent van Vlaanderen en wat lagere heren. Willem kreeg steun van Brabant, de lagere adel uit Holland en de vrije boeren uit Zeeland en Kennemerland.

Onder die edelen bevonden zich mannen als Filips van Wassenaar, Jan van Rijswijk, Simon van Haarlem (die overigens overliep naar van Loon), Willem van Teijlingen, Jakob burchtheer van Leiden, Wouter van Egmond en Albert Banjaert.

Willem ging in vermomming naar Vlaardingen, waar hij door enige Zeeuwen herkend werd en met vreugde in hun midden werd opgenomen. De Zeeuwen zwoeren bij hun schepen dat zij hem als hun wettige heer beschouwden. Aangekomen in Zierikzee werd hij ook daar enthousiast ontvangen.¹⁹

Inmiddels zorgden Wouter van Egmond en Albert Banjaert ervoor dat de bevolking van Kennemerland aan de kant van Willem zou blijven.

Lodewijk van Loon die met Aleid en gevolg te Haarlem verbleef, sloeg na het bericht van een dreigende opstand op de vlucht. Onder leiding van Gijsbert van Aemstel ontsnapten zij per boot naar Utrecht. Gravin Ada vluchtte met enkele getrouwen naar de burcht te Leiden. Al snel viel deze burcht toen de Kennemers onder leiding van Wouter van Egmond en Albert Banjaert en de bewoners van de dorpen onder leiding van Filips van Wassenaar deze belegerden.²⁰ Willem, dit goede nieuws vernemende, kwam direct uit Zeeland om in Egmond ontvangen te worden. Ada werd naar Texel gevoerd en vandaar uit naar Engeland, waar zij verder aan het hof van de koning gevangen gehouden werd. In 1204 viel Lodewijk van Loon echter het graafschap Holland binnen met een enorm leger. Hij had zich door verdragen met de bisschop van Luik, de hertog van Limburg, de graaf van Vlaanderen, graaf Adolf van der Ahre, en natuurlijk de bisschop van Utrecht en enkele Hollandse ridders, ver-

zeker van een grote macht. Willem begaf zich snel naar Zeeland en liet zijn broers Floris en Otto versterkingen aanleggen te Boskoop en Zwammerdam. Wouter en Albert Banjaert ondernamen met de Kennemers de aanval per schip. Zij staken de dijk te Oudekerk door. "Ondertussen hebben ze ook het statige huis van Gijsbert (=van Amstel, red.) tot de grond toe afgebrand."²¹ (Afb. 1)

De gehele streek rondom Amstelveen werd verwoest en geplunderd. Ook de dorpen Muiden en Weesp legden zij in de as. Het leger van Albert Banjaert en Wouter van Egmond kwam tot aan Breukelen. De bisschop van Utrecht sloeg hard terug. De versterkingen te Boskoop en Zwammerdam werden ingenomen. Ook Lodewijk liet zich niet onbetuigd: hij verwoeste het huis van Wouter van Egmond. Onderweg naar Egmond verwoestte hij de goederen van Albert Banjaert (en zijn huis?) en het dorp Sint Agathenkerk dat onder toezicht van Albert stond. Door de verovering van Walcheren en later geheel Zeeland – door de graaf van Namen en Hugo van Voorne – leek Willem kansloos geworden. Al spoedig kwamen de Zeeuwen in verzet en heroverden Zeeland. Te Leiden, waar de Kennemers door hun ongediciplineerdheid de aanval te vroeg openden, bracht het geoeffende leger van Lodewijk hen zware verliezen toe. Toen tot overmaat van ramp een brug, waarover de Kennemers vluchtten doormidden brak, verdronken er velen. Wouter van Egmond en Albert Banjaert moesten vluchten met de hen overgebleven manschappen, daarbij geholpen door de dapperheid van Willem van Teijlingen tezamen met enige ridders die zich, na hevig weerstand geboden te hebben, overgaven en gevangen genomen werden.

"Lodewijk echter keerde met wapenbuit en gevangenen opgewekt en triomfantelijk terug naar Voorschoten en waande zich daar veilig."²²

Willem kwam spoedig met een leger uit Zeeland. De hertog van Limburg zag met schrik hoe groot dit leger was en probeerde tevergeefs met Willem te onderhandelen. De paniek die zijn waarnemingen in het kamp te Voorschoten veroorzaakte – de hertog vluchtte met zijn manschappen nog diezelfde dag – deed het leger op de vlucht slaan. In het kampement werden veel zaken achtergelaten.

Lodewijk ontkwam per schip maar net aan het leger van Willem, en ging met zijn leger naar Utrecht. Over en weer werden nog enige korte plundertochten gehouden waarbij ondermeer Dordrecht in as werd gelegd door het leger van de bisschop van Utrecht, terwijl Willem tezamen met Kennemers en Zeeuwen de versterkingen te Asperen verwoestte.

Willem had het pleit gewonnen: met de bisschop van Utrecht sloot hij vrede. Nog even dreigde de situatie voor Willem aanleiding tot zorgen te geven, toen in

1205 Filips van Namen met leger en vloot Zeeland binnenviel. Terwijl Willem zich voornam liever te sterven dan als een banneling te leven, bereikten boden uit Vlaanderen beide legers met het bericht over een verzoening. Lodewijk en Aleid, die zich in Utrecht al overwinnaars waanden, verlieten de stad en keerden teleurgesteld huiswaarts. Tot zover wat de Egmondse bronnen en grafelijke oorkonden ons weten te vertellen.

Het einde van de Loonse oorlog

De Egmondse bron zwijgt om onbekende redenen bijna 40 jaar, zodat we het verloop van de gebeurtenissen uit de verdragen moeten herleiden. In 1206 blijkt het vrede te zijn, maar Willem moest nog tot 1213 wachten om zich onbetwist graaf van Holland te mogen noemen, iets wat hij in feite al deed in 1208.²³ Albert Banjaert ontbreekt in de rij van getuigen bij het verdrag tussen Willem en Lodewijk van Loon te Brugge in 1206. In 1204 in Utrecht is hij nog wel als getuige bij het verdrag tussen Willem en de bisschop van Utrecht. We vinden hem pas elf jaar later terug in een oorkonde van 28 augustus 1215.²⁴ Zijn verblijf werd niet meer herbouwd. Het allerlaatste wat we van Albert Banjaert kunnen achterhalen is een legaat aan de abdij van Egmond in 1223 van vier ponden en een gouden beker. Albert sterft op 18 januari van dat zelfde jaar en wordt begraven op het kerkhof van de abdij.²⁵

Amsterdam/ Beverwijk 1997

Op deze plaats dank ik de volgende personen die mij behulpzaam zijn geweest bij het realiseren van dit artikel, in welke vorm dan ook; Cary, Rob, Alexander (in het bijzonder!), en de redactie van *Castellogica*. Mijn dank gaat vooral uit naar Prof. Dr. J.G.N. Renaud.

Noten

¹ Renaud, 1976

² H.J.J. Scholtens, 1947.

³ Ludolf Smids, 1744, met aanhangsel 1778.

Het gaat om een lokatie in Wijk aan Duin, aan de weg naar Wijk aan Zee. Aangetroffen zijn echter de fundamenten van het eerste buiten Westerhout. Latere schrijvers blijven – voor kasteel Banjaert – deze lokatie noemen. Het "Banyaertsbosch", vermeld in 1508 te Heemskerk, Archief abdij van Egmond inventarisnummer 364 heeft ook geen verband met het huis Banjaert te Beverwijk. Ook de vermeldingen over funderingen in de omgeving van de Bankenlaan te Beverwijk hebben geen verband met Banjaert. Over de speurtocht naar het kasteel Banjaert is een artikel van mijn hand in bewerking.

⁴ W.J. Hofdijk, 1853.

⁵ C.Joh. Kieviet, 1897.

⁶ A.C.F. Koch, 1970, nr. 151

⁷ idem nr. 160.

- ⁸ idem nr. 169.
- ⁹ Van Wijn, 1812.
- ¹⁰ zie noot 6 nr. 244.
- ¹¹ J.C. Kort, 1976, verloren stukken nr. 10,
- ¹² J.W. Groesbeek, 1981.
- ¹³ zie noot 12.
- ¹⁴ J. Rietstap, Londen 1884-1887, plaat CXVIII. Er moet echter een ouder voorbeeld van de eerste bestaan omdat Hofdijk deze al afbeeldt in 1853. Beide auteurs geven echter geen bron waaruit zij dit gegeven ontleen.
- ¹⁵ 'Lotheuucius autem alas victorie sue usque ad Egmundam extendens possessionem Alberti et villam, que dicitur sancte Agathe, ditioni eius suiectam in cineres redegit, similiter domum Walteri', uit: Burgers, 1997.
Mijn dank gaat uit naar de redacteur G.N.M. Vis, de uitgever en de auteur J.W.J. Burgers voor het gebruik mogen maken van citaten uit zijn artikel.
- ¹⁶ Melis Stoke, 1885.
Melis Stoke vermeld echter heer Allards huys, hierdoor kan verwarring ontstaan met het geslacht Haarlem. Dit berust op een fout daar zijn bron de 'Annales Egmundenses' zijn. Strikt genomen staat er in de Annales: possessionem = bezittingen en geen domum = huis, van Albert Banjaert.
- ¹⁷ Vriendelijke mededeling van G.P. Alders
O. Opperman, 1933, no. 61
- ¹⁸ Gemeentearchief Haarlem, Klooster-archieven inv.nr. 5.2, Cartularium van de Orde van Sint Jan, of Cartularium van de Johannieter commanderie te Haarlem, volgnummer 360, folio 161, 8 februari 1345. Met dank aan drs. A. Schweitzer.
- ¹⁹ A. Uitterhoeve, Annales Egmundenses, De jaarboeken van Egmond, eerste Nederlandse vertaling, in ; Alkmaarse Cahiers, deel 1, 1990. Met dank aan Uitgeverij Boekhandel Zwaan & Ter Burg te Alkmaar voor het mogen citeren uit bovengenoemd werk. Zie ook p. 153.
- ²⁰ P.J. Blok, Geschiedenis eener Hollandsche stad deel 1 pag. 13, 14, 's-Gravenhage 1910, zie ook; noot 14 en Opperman, Fontes Egmundenses en P.J.M. de Baar, De naam en oorsprong van het Rapenburg, in; Renus, Mededelingenblad van de A.W.N. Rijns-treek, 1993-1.
- ²¹ Zie noot 19, pp. 156-157.
- ²² idem, pp. 160-61.
- ²³ De Boer, 1995.
- ²⁴ zie noot 6, nr. 357, 28 augustus 1215.
- ²⁵ Van Wijn, Necrologium Egmundense, Huiszittend leven, 11e deel, 1e stuk, 1812. zie ook; Bernard J.M. de Bont, De regale abdij van Egmond, Amsterdam 1905.

Literatuur

1. P.J. Blok, *Geschiedenis eener Hollandsche stad*, 4 delen, 's-Gravenhage, 1910-1918.
 2. D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfuncke, *Graven van Holland, portretten in woord en beeld*, Zutphen 1995.
 3. J.W.J. Burgers, Allinus, grafelijke kapelaan en Egmondse geschiedschrijver, in *Egmondse Studien* 3, redactie G.N.M. Vis, Uitgeverij Verloren, Hilversum 1997.
 4. J.W. Groesbeek, *Middeleeuwse kastelen in Noord-Holland*, 1981.
 5. *W.J. Hofdijk, *Kennemerballaden*, 2 delen, Haarlem, 1853.
 6. *C.Joh. Kieviet, *Het slot op den Hoef, een verhaal uit den tijd van Ada van Holland*, 1897.
 7. J.G.N. Renaud, *Middeleeuws ceramiek*, Den Haag 1976
 8. J. Rietstap, *Amorial général*, 2 delen, Gouda, 1884-1887.
 9. H.J.J. Scholtens, *Uit het verleden van Midden-Kennemerland*, 1947.
 10. Ludolf Smids, *Schatkamer der Nederlandsse oudheden enz.*, 1744 met aanhangsel 1778
 11. Melis Stoke, Rijmelkroniek uitgegeven door W.G. Brill, 2 delen, in *Werken Historisch Genootschap*, Utrecht, 1885.
 12. Van Wijn, *Necrologium Egmundense, Huiszittend leven*, 11e deel, 1e stuk, 1812.
- Uitgegeven bronnen.**
1. *A.F.C. Koch, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299*, deel I, eind 7e eeuw tot 1222, nr. 151, 's-Gravenhage, 1970
 2. J.C. Kort, *Het archief van de heren van Haarlem*, 's-Gravenhage, 1976
 3. O. Opperman, Fontes Egmundenses, in *Werken uitgegeven door het Historisch Genootschap te Utrecht*, 3e serie, no 61, 1933
 4. A. Uitterhoeve, De jaarboeken van Egmond, eerste Nederlandse vertaling, in *Alkmaarse Cahiers* nr. 1, Alkmaar, 1990